

ALÂEDDİN ALİ ÇELEBİ'NİN MÜNÂZARA TÜRÜNDE BİR ESERİ: DÂSİTÂN-I TÛTÎ VÛ KARGA-İ 'ALÂEDDİN

Bünyamin TAN*

Öz

Tarihi bilinmemekle beraber, hayvanların konuşması ve biz insanlarla düşüncelerini paylaşmalarını hayal etme konusu çok eskilere dayanmaktadır. Bazı hayvanlara mitsel anlamlar yüklenmiştir ve her bir hayvanın insan hayatındaki önemi bu mitsel inanışların yönlendirmesiyle, kültürel hayatta yerini almıştır. Kimi zaman hayvanlar, dîni konuların anlatılması ve kavranılması için birer sembol olarak kullanılmıştır. Bu gerçeğin arkasındaki felsefi, sosyolojik ve psikolojik gerçeklerin irdelenmesi başka bir çalışmanın konusu olup bu makalede iki hayvan arasında geçen felsefi bir hikâye konu edilmiştir. Dünya üzerinde yaşamış olan bütün milletlerin anlatılarında bu tarz hikâyeleri görmek mümkündür. Türk edebiyatında da bu konuda çokça eser yazıldığı bilinmektedir. Hayvanların bu şekilde hikâyelerde karikatürize edilmesinin felsefi, sosyolojik ve psikolojik arka planlarından ziyade bu makalede bu hayvanların temsil ettiği semboller ve bunun hikâyede anlatılmak istenen konu açısından taşıdığı anlamlar irdelenmiştir. Makalemizde önce münazara türünün ne olduğuna değinilmiştir. Eserin sahibi, şair Filibeli Alâeddîn'in hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Mesnevînin nüshası, şekil özellikleri ve içeriğinden bahsedilmiştir. Daha sonra transkribe metin sunulmuştur. Eserin tasavvufi açıdan taşıdığı manalar analiz edilerek taşıdığı değer ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Münazara, karga, papağan, mesnevî, Alâeddîn Ali Çelebi, Klasik Türk Edebiyatı.

ALADDIN ALI ÇELEBI'S A LITERARY WORK IN MUNAZARA TYPE: DASITAN-I TUTI VU KARGA-I ALAADDIN

Abstract

Although the date is unknown, the speech of animals, and we imagine them to share their thoughts with human subjects is based on very old. Some animals were loaded mythic meanings and each animal's importance in human life under the guidance of these mythical beliefs, took place in cultural life. Sometimes animals are used as a symbol to describe and comprehend the subject of religious. The philosophy behind this fact, examining the sociological and psychological facts is the subject of another study, was the subject of a philosophical story between two animals in this article. It has been mentioned before in our article what kind of munazara. It has been mentioned the manuscript copy of mathnawi, conformational features and content. The owner of the mathnawi, were informed about the life of poets Filibeli Alaeddin, his literary figures and his works. After that, the transcribed text was presented. Through analyzing the mystical meaning of terms has been demonstrated the value of the work.

Keywords: Munazara, crow, parrot, mathnawi, Alaadin Ali Çelebi, Clasiccal Turkish Literature.

* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, bunyamin.benyamin.benjamin@gmail.com.

1. Giriş:

Münazara, na za ra kökünden türemiş olup kelime anlamı itibariyle “bakmak, düşünmek” manasına gelmektedir (Yavuz, 2006, s. 576). Terim anlamı itibariyle gerçeğin bilinmesi için yapılan tartışmaların yöntem ve kurallarını araştırıp belirleyen disiplinin adıdır (Yavuz, 2006, s. 576). Edebiyatta ise münâzara, zıt varlıklar ya da kavramlardan her birinin diğeriyle üstünlük kurmaya çalışması, bunu yaparken her birinin kendi üstünlüğünü bazı iddia, örnek ve delillerle ispatlamaya çalışmasını anlatan eserlere denir (TDE, 2004, s. 457). Halk Edebiyatı’nda, “deyişme, karşılaşma, karşıberi, karşılama, kovalama, atışma” gibi adlara sahip olan bu türde soyut ve somut konuları ve motifleri ele alan pek çok eserin bulunduğu belirtilmektedir (TDE, 2004, s. 457). Eski Türk Edebiyatı’nda ise alegorik tarzda ve manzûm, mensûr ve manzûm-mensûr karışık münâzara türü eserler mevcuttur. Ancak bazı araştırmacılar Türk Edebiyatı’nda, münâzara başlığı altında eserlerin olmadığını, dış yapı veya muhteva açısından belirli bir tertip ve kurallar içeren bir türün bulunmadığını ifade etmektedirler (Köksal, 2006, s. 580). Mehmet Fatih Köksal, bu eserlerin türden ziyade bir tarz olarak görülmesi yönünde görüş beyan etmiştir. Ayrıca *Divânü Lügati’t-Türk*’te yer alan kış ve bahar münâzarasını örnek göstererek bu tarz şiirlerin Türk Edebiyatı’nda çok eskiden beri mevcut olduğuna dair görüş de belirtmektedir (2006, s. 580). Münâzaralar, ahlâk telkin etme, kıssadan hisse çıkarma, dînî-tasavvufî hikmetleri verme, bazen de sanatkârane ve mizahî atmosfer gibi özellikleri saymak mümkündür (TDE, 2004, s. 457-458).

Âgah Sırrı Levend, münâzara tarzındaki eserleri mizâhî, hikemî-ahlâkî-tasavvufî ve sanatkârane olmak üzere üçe ayırmaktadır (Levend, 1978, s. 536). Bunun yanı sıra münâzaralar yazılış şekilleri çerçevesinde de üç başlık altında incelenebilir:

- a) Müstakil bir eser halindeki münâzaralar,
- b) Bir eserin muhtevasında yer alan münâzaralar,
- c) Karşılıklı konuşma tarzında kaleme alınmış kısa şiirler (Köksal, 2006, s. 580).

Münâzara türündeki eserleri kahramanları açısından sınıflandırmak da mümkündür. Bu sınıflandırmaya göre münâzaralar beş gruba ayrılmaktadır:

- a) Kahramanları insan olanlar,
- b) Kahramanları hayvan olanlar,
- c) Kahramanları cansız varlıklar olan alegorik tarzda olanlar,

- ç) Mücerred kavramlarla alakalı olanlar,
d) Değişik unsurlarla alakalı olanlar (Köksal, 2006, s. 580).

Makalemizde konu edindiğimiz *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga* isimli mesnevîyi bu sınıflandırmalar çerçevesinde değerlendirecek olursak hikemî-ahlakî-tasavvufî muhtevaya sahip müstakil bir münâzara olarak nitelendirebiliriz. Eserimizi kahramanları açısından değerlendirdiğimizde ise kahramanları hayvan olan münâzaralar grubuna girmektedir.

2. Mesnevînin Filibeli Alâeddîn Ali Çelebi'ye Aidiyeti Meselesi:

Mesnevînin Filibeli Alâeddîn Çelebi'ye ait olduğuyula alakalı değerlendirmemize önce Alâeddîn isimli şairlerin tespiti ile başlamak gerekir. Daha sonra tespit edilen şairlerin edebî kimlikleri üzerinden mesnevînin hangi şaire ait olabileceği üzerinde durulmalıdır. Bu değerlendirmeyi yaptığımızda aşağıdaki sonuçlara ulaşmaktayız:

1) İlk şair Alaaddin Gaybî olup nâm-ı diğer Kaygusuz Abdal'dır. Ailesi, çocukluğu hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Babasının Alâieye Sancağı Beyi olduğu ve Kaygusuz'un Abdal Musa'ya intisap ettiği bilinmektedir (Güzel, 2004, s. 42). Tasavvufî içerikli şiirler yazmış olup bunların birçoğunda *Kaygusuz Abdal*, *Kaygusuz* mahlaslarını kullanmıştır (Güzel, 2004, s. 87). Konu edindiğimiz mesnevîde şair adı Alâeddîn olarak belirtilmiş olup Kaygusuz Abdal hiçbir eserinde bu adı kullanmaz. Bu sebeple söz konusu eser Kaygusuz Abdal'a ait değildir.

2) İkinci şair Vizeli Alâeddîn Kaygusuz'dur. Vize'de doğup yetişmiş olan bu şairin yalın bir Türkçe ile şiirlerini yazdığı bilinmekte olup kendisi, ailesi ve eğitimi hakkında ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri* adlı eserde hayatıyla alakalı bilgiler verilmekte olup şiirleri de yayımlanmıştır.¹ Şiirlerini dörtlüklerle ve hece vezniyle yazmıştır. Makalede konu edinilen eser ise mesnevî nazım şeklinde yazılmış olup arûz vezniyle kaleme alınmıştır. Dolayısıyla eserin Kaygusuz Vizeli Alâeddîn'e ait olması söz konusu değildir.

3) Bir diğer isim ise Filibeli Alâeddîn Ali Çelebi'dir. Bursalı Mehmed Tahir Bey'in *Osmanlı Müellifleri* eserinde isim künyesi Alâeddîn Ali Çelebi Filibevî olarak kayıtlıdır. Ahlâkî hikmetlerden bahseden eserlerinin olduğu belirtilmektedir. Dillerin anası sayılan Eski Hint dili olan Sanskritçe ile yazılmış ve sonraki dönemde Hüseyin Vâiz tarafından Farsça'ya *Envâr-ı Süheylî* adıyla tercüme edilen *Kelile ve Dimne* eserini *Hümâyûn-nâme* adıyla Türkçe'ye

¹ bk. Abdülbaki Gölpınarlı, *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri*, Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1938.

çevirmiştir. Bu eseri nedeniyle Bursa kadılığına nasbolunmuştur ve nesir türünde eserleri de bulunmaktadır. Ölüm tarihi 905 / 1499 yılı olarak kayıtlıdır. Kabri Emir Sultan Türbesi yakınındadır (Bursalı Mehmed Tahir, 1972, s. 17). Makalemize konu olan mesnevînin bu şaire ait olduğu kanısındayız. Zira şairle alakalı bilgilerde *Kelile ve Dimne* eserini tercüme ettiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca nasihat türünde eserlerinin olduğu da belirtilmektedir. *Kelile ve Dimne* eseri de dâhil olmak üzere papağan hikâyelerinin (tûtî) kökeninin Hint hikâye geleneğinden geldiğini biliyoruz. Bu sebeple bu tercümesinden esinlenerek söz konusu mesnevî türündeki münâzara eserini yazmış olma ihtimali kuvvetlidir. Bunun yanı sıra nasihat türünde de eserler yazmış olması da bu ihtimali kuvvetlendiren bir diğer husustur. Ayrıca Lütî Paşa'nın *Hümâyûn-nâme* eserini takdim ettiğinde vaktini hayvan hikâyeleriyle harcamasından ötürü kendisini azarladığı yönündeki rivayet de bu olasılığı kuvvetlendirmektedir (Akün, 1989, s. 316).

3. Filibeli Alâeddîn Ali Çelebi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri:

Filibeli olup tahminen Fatih Sultan Mehmet zamanında doğduğu belirtilmektedir (Akün, 1989, s. 315). Latîfi ise şairin Edirneli olduğunu söylemektedir (Canım, 2000, s. 401). Müderris olup isim ve künyesi Alâeddîn Ali bin Sâlih'tir ve bazı kaynaklarda adı Sâlih er-Rûmî olarak geçmektedir (Akün, 1989, s. 315). Âşık Çelebi baba adını Sâlih Çelebi olarak kaydetmiştir (Kılıç, 1994, s. 606). Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* eserinde şairin ölüm tarihini hicrî 905 olarak vermiştir; ancak Ömer Faruk Akün şairin ölüm tarihini hicrî 950 olarak belirtmiştir (Akün, 1989, s. 315). Bursalı Mehmed Tahir Bey'in eserinde hicrî 950 tarihi İstanbullu şair Hilâlî'nin ölüm tarihi olarak verilmiştir ki bu bilgi de Hilâlî'nin Alâeddîn Ali Çelebi'nin eserini manzûm olarak tercüme ettiğiyse alakalı bilginin zikredildiği kısımda belirtilmektedir (Bursalı Mehmed Tahir, 1972, s. 17). Bu sebeple bir bilgi karışıklığı yaşanmış olma ihtimali yüksektir. Ancak aldığı görevlerin tarihleri göz önüne alınırsa Akün'ün verdiği tarih daha isabetlidir. Gençlik yıllarında iyi bir tahsil gördüğü, Edirne'de Rumeli Kazaskerliği'ne yükselen Abdülvâsi bin Hayreddin Hızır'ın yanında yetiştiği bilinmektedir (Akün, 1989, s. 315). Âşık Çelebi, "*tahsil-i kütüb-i 'ulûmda tayy-ı eş'âr*" diye nitelendirmektedir (Kılıç, 1994, s. 606). Hocasının yardımıyla gerekli mertebeleri geçerek müderrislik makamına yükselmiştir ve Vâsî Alisi diye anılmaya başlanmıştır (Akün, 1989, s. 315). Beyânî, "*Vâsî Çelebiden mülâzım olmagla Vâsî Alisi dimekle ma'rufdur*" diyerek şairin bu sıfatına gönderme yapar (Beyânî, 2008, s. 131). Âşık Çelebi de akranları içerisinde seçkin ve yegâne olduğunu ifade etmektedir (Kılıç, 1994, s. 606).

Şeşkalem Şükrullah Halife'den hat sanatı dersleri almıştır (Akün, 1989, s. 315). Âşık Çelebi, döneminin büyük âlimlerinden olduğunu, ilim payesinin yüksek olduğunu ve fazlet sahibi

biri olduğunu kaydetmektedir (Kılıç, 1994, s. 606). Taşkoprizâde'nin kaydına göre müderrislik hayatına Edirne'deki Sirâciye Medresesi'nde başlamış olup daha sonra 1509 yılından önceki bir tarihte Bursa'da önce Bayezid Paşa Medresesi'nde görevine devam etmiştir (Akün, 1989, s. 316; Eyduran, 2008, s. 131). Bu görevinden sonra Ferhâdiye Medresesi'nde görev almıştır. 1526-27 tarihinden sonra şair Üsküplü İshak Çelebi'nin yerine Hüdâvendigâr Medresesi müderrisliğine getirilmiştir (Akün, 1989, s. 316). 1537 yılında Edirne'deki Halebiye Medresesi'ne, çok kısa bir süre sonra da Üç Şerefeli'deki Atik Medresesi'ne tayin olunmuştur. İlmî alanda gösterdiği yüksek meziyetleri sebebiyle 1538-39 tarihinde İstanbul'daki Sahn-ı Semân pâyesine layık görülmüştür (Akün, 1989, s. 316). Bu pâyeyle birlikte Başkurşunlu Medresesi müderrisliğine getirilmiş olup bir yıl sonra tekrar Edirne'de görevlendirilmiştir. Devrin büyük âlimi Muhaşşî Sinan'ın yerine II. Bayezid Medresesi'ne tayin edilmiştir (Akün, 1989, s. 316). 1542 yılında ilmiye sınıfının liyakatiyle Bursa kadılığına getirilmiş olup bir diğer rivayete göre ise padişahın *Hümâyûn-nâme* tercümesini beğenmesi üzerine bu göreve verildiği ifade edilmektedir. Bu göreve geldikten kısa bir süre sonra da vefat ettiği belirtilmektedir (Akün, 1989, s. 316; Kılıç, 1994, s. 606).

Şiir alanında kendisinden bahsettirecek kadar bir varlık gösterememiştir. Beyânî, onun gazel ve kasidede kendisine şöhret kazandıracak bir başarısının olmadığını belirtmektedir (Beyânî, 2008, s. 131). Edebiyat tarihimizde *Hümâyûn-nâme* tercümesiyle çokça şöhret kazanmıştır. Latîfi'den itibaren XVI. Yüzyıl ve sonrası tezkirelerde kendisinden saygıyla söz edilmektedir (Akün, 1989, s. 316). Bursalı Mehmed Tahir Bey, nasihat türündeki eserlerinden iki beyit örneğini sunmuştur:

Bir belâ nâzil olsa itme ceza
Ki anda var iki şer işit benden

Evvelâ dostlar olur gangîn

Sâniyen şâdimân olur düşmen (Bursalı Mehmed Tahir, 1972, s.

17).

Beyânî, şaire ait şu matla beytini kaydetmiştir:

Görmesem seni bir dem gam derdnâk eyler beni

Gayr ile görsem eger gayret helâk eyler beni (Beyânî, 2008, s. 132).

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Hümâyûn-nâme* eserinin çokça övgüye mazhar olduğunu belirtir ve bu kitabında yer alan şiirlerinin dışında diğer şiirlerine kimsenin ulaşamadığını belirtmiştir (Beyânî, 2009, s. 111-112). Âşık Çelebi, söz meydanında çokça kalem oynattığını

söylemektedir (Kılıç, 1994, s. 606). Ayrıca *Hümâyûn-nâme*'de yer alan ve Edirne'yi vassafettiği şu şiirine eserinde yer vermiştir:

Eski cân bâğına bâd-ı 'itr-sâ-yı Edrine
Feyz-i rûh itdi fezâ-yı cân-fezâ-yı Edrine

Def' idüp dilden gumûm-ı köhneyi 'İsâ gibi
Tâze cân virdi dem-i mu'ciz-nümâ-yı Edrine

Gonce gibi tenglükden derhem olmuşken gönül
Gül gibi açdı nesîm-i dil-küşâ-yı Edrine (Kılıç, 1994, s. 606).

Şairin hayatı ve edebî şahsiyetiyle alakalı oldukça geniş bilgilere ulaşmak mümkün olup konuyla ilgili eserlerin incelenmesi kâfîdir. Zira makalemizin esas konusu şaire ait olan mesnevînin incelenmesi olup şair hakkında verilen bilgiler bu çerçevede yeterli olduğu kanısındayız.²

Âşık Çelebi Tezkiresi'nde şaire ait pek çok şiir örneği bulunmakta olup divanının olduğuna dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra tezkirelerde ve diğer tarihî kayıtlarda şairin mensûr tarzda yazdığı tercüme bir eser olan *Hümâyûn-nâme* hakkında geniş bilgiler bulunmaktadır.

1) *Hümâyûn-nâme*: Eser, aslı Sanskritçe Pança Tantra masallarına dayanan Kelile ve Dimne hikâyelerinin tercümesi olup tüm tezkire yazarları bu eserden nesir sahasında benzeri görülmemiş bir eser olarak bahsetmektedirler (Bülbül, 2014, s. 1). Sadece yerli yazarlar değil ayrıca yabancı yazarların da esere oldukça ilgi gösterdiği bilinmektedir (Akün, 1989, s. 317). Eser matbu olarak da basılmıştır.³ Bursalı Mehmed Tahir Bey, eserin ibaresini kâtip dili olarak değerlendirmekte olup üslubunun oldukça ağır olduğundan bahsetmektedir (Bursalı Mehmed Tahir, 1972, s. 17). Ayrıca bu eserin ahlâk felsefesi bakımından incelenmeye değer bir eser olduğunu ifade etmektedir (Bursalı Mehmed Tahir, 1972, s. 17). Eserin yirmi yılda yazıldığı rivayet edilmekte olup Alâeddîn Ali Çelebi, eserinin giriş kısmında Üç Şerefeli'deki II. Bayezid Medresesi'nde müderris iken bu eseri kaleme aldığını belirtmektedir. Eserini Kanuni Sultan

² Daha fazla bilgi için bk. Ömer Faruk Akün, "Vasi Alisi", İslam Ansiklopedisi, C 1, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1950, s. 226-230; Bekir Kayabaşı, *Kaf-zade Fa'izi'in Zübdetü'l-Eş'ar'ı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya, 1997.

³ bk. *Hümâyunnâme / Beydeba*, Tercüme: Alaeddin Ali b Ali Çelebi, Şevki Bey Matbaası, İstanbul, 1293; *Kitab-ı Hümâyunnâme. / Beydeba*, çev. Alaeddin Ali, Bulak Matbaası, Bulak, 1251.

Süleyman'a sunulmak üzere Lutfî Paşa'ya ilettiğinde paşanın kendisini hayvan masallarıyla zamanını boşa harcamasından ötürü azarladığı da rivayetler arasındadır. Buna rağmen paşanın eseri padişaha ilettiği, padişahın eseri çok beğendiği ve kendisini Bursa kadılığına atadığı diğer rivayetler arasındadır (Akün, 1989, s. 316). Eser üzerinde Tuncay Bülbül'ün doktora çalışması bulunmaktadır.⁴

2) *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga-i 'Alâeddîn*: Bir münazara eseri olan bu eser, karga ve papağan arasında geçen sohbetleri içermekte olup tasavvufî hikmetlerin sembolik olarak anlatıldığı bir mesnevîdir.

4. Mesnevînin Nüshası:

Kütüphanelerde yapmış olduğumuz katalog taramaları sonucu eserin yalnızca bir nüshasına ulaşılmıştır. Bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Dasitan-ı Tuti vü Karga-i 'Alaeddin – Hacı Mahmud Efendi Bölümü

Demirbaş Numarası: 4415-002

Yapraklar: 25b-28b

Satır Sayısı: 17

Yazı Tipi: Nesih

Eserin müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.⁵

5. Mesnevînin İncelenmesi:

Eser, halk tipi bir mesnevî olup bir münâzara eseridir. Akıcı bir üslubu bulunmaktadır. Diğer halk tipi mesnevîlere nazaran Arapça ve Farsça kelimelerin kısmî olarak yoğun kullanıldığı görülmektedir. Eserin giriş kısmında 8 beyitlik bir gazel bulunmakta olup mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün kalıbıyla yazılmıştır. Bir girizgâh niteliğindedir. 9.beyitten itibaren mesnevî kısmı başlamaktadır. İlk 8 beyitten farklı olarak arûz vezninin fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Toplamda 118 beyit ihtiva etmektedir. Eserde yer yer vezin ve bazı kelimelerin yazımıyla alakalı problemler olup metin tamiri yapılmıştır. Yapılan değişiklikler dipnotlarda gösterildiği gibi yapılan bazı eklemeler “[]” içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca Alâeddîn Ali

⁴ Tuncay Bülbül, *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2009.

⁵ T.C. Kültür Bakanlığı, Süleymaniye El Yazma Eserler Kütüphanesi, Katalog Tarama Sistemi, ibmsrv/yordam.htm, [Erişim Tarihi: 20.08.2014].

Çelebi'nin ilmî kişiliği göz önüne alındığında bu tür problemlerin en az olması veya hiç olmaması beklenen bir durum olup söz konusu hataların müstensihthen kaynaklandığı düşüncesindeyiz. Eserin başka bir nüshası mevcut olmadığı için karşılaştırma ve düzeltme olanağı da bulunmamaktadır.

Eserin başında besmele bölümü bulunmamakta olup Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e övgü de yer almamaktadır. Eserin ilk sekiz beyitinde şair aşkı öven bir kısma yer vermektedir.

- 1 Şeher tır diñle [bu] 'āşık nevāsın
Ki işiden kuş unudur yuvasın
- 2 Gülün kulağına koy 'ışk beyānın
Diler-iseñ ma'ānīden tıyasın
- 3 Eger 'āşık degülseñ Merve haqqı
Dağı tıymaduñ insānuñ Şafā'sın
- 4 Kimün kim 'ışk-ıla ülfeti yokdur
Hayıf kim anı insāndan şayasın
- 5 Bakarsañ 'ışka cān göziyle bu kim
Diliyle vaşf itmez kimse kıyāsın
- 6 Virürseñ dü-cihānı 'ışka āzūr
Eger merdān-ısañ cāna kıyasın
- 7 Gel ey dünyā seven terk eyle hırşı
Yitilmez nesneye niçe kıvarsın
- 8 N'idersin düşirüp zahmet çeküben
Şunu kim egri kaçuyup gidesin

Dokuzuncu beyitten itibaren şair mesnevî bölümüne geçer ve hikâye başlar.

- 9 Bir hikâyet eydeyüm diñle saña
Cān kulağın aç dön benden yaña

Dokuzuncu beyitten yüz yedinci beyite kadar hikâye kısmı bulunmaktadır. Yüz yedinci beyitten yüz on ikinci beyite kadar Allah'a övgü kısmının yer aldığı görülmektedir. Allah'ın kâinattaki sünnetinden, dilediği nesneyi bir zerreden yaratmasından bahsedilmektedir.

- 107 Hâķ Te'ālā'nuñ bu-durur 'ādeti
'Ālem içre böyle ķomiş sünneti
- 108 Ne dilerse yaradur bir dāneden
Ādem-ile doğalar bir anadan
- 109 Bitürür bir dāneden ulu ağaç
Neler olur ol ağaçdan gözün aç
- 110 Kim köküdür kimi ķaydur kim budak
Kimi yaprak kimi yimiş ķara ak
- 111 Ķamusunuñ aşlı çün bir dānedür
N'içün bunlardan yimiş bī-gānedür

Yüz on ikinci beyitten yüz on beşinci beyite kadar olan bölümde okuyucuya sözünü ve öğüdünü dinlemesini, eğer davasında sadık ise hünerini göstermesi gerektiğini, benlik davasından vazgeçmesini söyler. Seher vaktine seslenen şair papağan gibi nağmeler terennüm etmesini, Allah'ın birliğinden haber vermesini öğütler ve okuyucuya benlik davasından vazgeçmesini telkin eder.

- 112 İşbu söze ger ķulaķ tıtar-ısañ
Sen-dağı göster hünerün er-iseñ
- 113 Tūtī gibi tır nevāht eyle seher
Hâķ Te'ālā birliğinden vir haber
- 114 Ķo bu benlik da'vīsini itmegil
Lāf uruban kendüzünden gitmegil

Yüz on beşinci beyitte ise şair kendi şairliğini övmekte, şiiirini İskender'in sahip olduğu şöhrete sahip olmakla nitelendirmektedir.

- 115 Şol ķişi-kim dutdı şan'at hāmede
Yazdı bu beyti Sikendernāmede

Yüz on altıncı beyitte ve yüz onyedinci beyitte cahil ve kendi özünden habersiz olanların hallerinden bahseder.

- 116 Servī gibi ser-firāz olmaz kem er
Ney gibi bağlansa pezīrden kemer

117 Her kişi kim bunda ser-defterdür ol
Bellü bil-kim cāhil-i ebterdür ol

Son beyitte ise şair adını zikreder ve mesnevîyi sonlandırır.

118 Uş ‘Alā’e’ d-dīn sözi kıldı tamām
Sen nic’añlar-ısañ aña ve’s-selām

Mesnevînin özeti ise şöyledir: Zamanın birinde bir papağan vardır. Bir ağaç dalına konup gece-gündüz, yaz kış Allah’ı zikreder. Her sabah söze başlar ve tüm kuşlar onun sesini işitip ondan tarafa uçmaktadırlar. Diğer kuşlar onun bu sohbetine hayran kalırlar ve Allah’tan onu korumasını, her türlü afetinden sakınmasını dilerler. Allah, onların bu duasını kabul eder. Ona her gün şeker vermeye karar verir ve bunun için bir meleği görevlendirir. Melek, papağana görünmeden her gün ona cennetten getirdiği bir şekerini bırakır ve papağan her şeker buluşunda sevinir. Bir gün papağanın bir yumurtası olur. Onun üstünde yuva yapan karganın da bir yumurtası olur. Karga, yuvasından uçarken kanadıyla kendi yumurtasına çarpar ve onu papağanın yuvasına düşürür. Papağan da her iki yumurtanın üstünde kuluçkaya yatar. Zamanı gelince yumurtalar çatlar ve biri beyaz, diğeri siyah iki yavru doğar. Bunu gören papağan şaşırır ve bu işin böyle olmasına sebep olan şeyin ne olduğunu merak eder. Bunda Allah’ın bir sırrı olduğunu düşünür ve yavruları beslemeye koyulur. Bir zaman geçer ve papağanın eceli gelir. Papağan, ecelinin geldiğini anlayınca yavrularına hoş geçinmelerini telkin eder ve Allah’tan onları korumasını diler. Azrail canını teslim alır. Bu iki yavruya her gün şeker gelmektedir. Yavrular büyür ve biri karga, diğeri papağan olur. Bir gün papağan kargaya her ikisinin aynı anneden doğmuş olamayacağını söyler ve kendilerine her gün gelen şekerin hikmetinin ne olduğunu sorar. Bunun üzerine karga, gelen bu şekerlerin sebebinin kendisi olduğunu, kerametinin kendisinde olduğunu söyler. Boyca uzun olduğunu ve güzellikte kendine benzer olmadığını belirterek devlet ve mutluluk kaynağının kendisi olduğunu söyler. Bir kanat açsa geceye dek Mağrib’e uçabileceğini ifade ederek ağzını her açtığında güzel sözler döküldüğünü, kendisinde türlü hüneler olduğunu ve bu sebeple kendilerine her gün şeker verildiğini iddia eder. Bunun üzerine papağan, kargaya ancak laf içinde gereksiz bir unsur olabileceğini, hayâsız bir karga olduğunu ve papağan olmadığını söyler. Kibirli olduğunu ve benlik davası ettiğini, bu sebeple bedeninin tamamen kapkara olduğunu belirtir. Karga olduğu için pis, murdar nesnelere meylinin olduğunu ve bu sebeple neslinin bu şekerden yiyen cinsten olamayacağını iddia eder. Buna cevaben karga, baştan ayağa kibir elbisesi giyindiğini söyler. Ayrıca kendisinin gövdece kendisinden üstün olduğunu, atasının papağan olmasına rağmen onu papağan olmamakla suçladığını ve kargalıkla itham ettiğini belirtir. Atasının şeker yediği için kendisinin de şeker yediğini, atası şeker yemez

olsa kendisinin de şeker yiyemeyeceğini, bu sebeple kendisinin papağan olduğunu ifade eder. Bu nasibin kendisine atasından kaldığını, sadece papağan değil aynı zamanda bülbül olduğunu da iddia eder. Ayrıca kendisine karga dememesini, eğer söyler ise kendisine artık şekerden vermeyeceği tehdidinde bulunur. Papağan bu durum üzerine eğer gerçekten papağan ise söze başlamasını, sohbet meclisinde derin manalardan söz edip irfan meclisinde ayan olmasını söyler. Ayrıca atası ile övünmemesini, atanın faziletinin ancak atasına yararı olabileceğini ve kişinin kendi hüneri olmadıkça övünemeyeceğini tembihler. Bunun yanı sıra bülbülün yerinin gül bahçesi olduğunu ve papağan olan kişinin şekeri bulan kimse olabileceğini belirtir. Neden karga olduğunu sorgulamaması gerektiğini ve ikisinin de bir anneden doğduğunu söyleyerek sözlerini bitirir.

Hikâyeyi tasavvufî açıdan değerlendirecek olursak ilk sembol olarak karşımıza ikilik meselesi çıkacaktır. Bu sorunsal insanlığın ilk tarihinden itibaren varlık bilgisinin temel prensibi olup bilginlerce üzerinde çokça düşünülen bir meseledir. Hikâyemizde bu ikiliğin bir tarafı karga diğer tarafı da papağandır. Karga, siyah rengi dolayısıyla nefs-i levvamenin sembolü olup bu mertebede olan kişiler, insanı kınayan ve sahibini sorgulayan kimselerdir (Uludağ, 2005, s. 274). Hikâyede de karganın sahip olduğu fizikî özellikler nedeniyle övündüğü, atasını överek üstünlük kurmaya çalışması, aslını inkâr etmesi, bülbül olduğunu iddia etmesi ve böbürlenmesi bu sembolün ipuçlarını vermektedir. Papağan ise nefs-i kâmilenin sembolüdür. Bu makamın özelliği ise ruhaniyet ve letafetin artmasıdır (Uludağ, 2005, s. 275). Kişi aslını sorgular ve gerçeğin sırrına ermeye çalıştığı için kendini bilen kimsedir. Nitekim hikâyede de papağan aslının ne olduğunu bilen kişidir. Mebde ve mead düsturunca aslının ne olduğunu sorgular ve kargaya hitaben kibrine yenilerek söylediği sözlerden ötürü onu uyaran kişidir. Herkesin aynı atadan geldiğine vurgu yaparak mana adamı olması ve irfan sahibi olması gerektiğini söyler. Yedikleri şeker ise ilâhî aşkın sembolüdür. Veriliş sebebi ise papağanın gece-gündüz Allah'ı zikretmesidir. Bu da ondaki aşkın artmasına ve iştihak makamına yükselmesine neden olur. Bu sembol hikâyede daha sonra ölüm sembolüyle birleşir. Allah yolunda edinilen mertebe önce ölüm ve sonra da doğum sembolüyle anlatılır. Papağanın yumurtlaması onda uyanan ilâhî makamın sembolüdür. Ancak yaratılış gereği her varlığın içinde iki zıt unsurun bulunmasından ötürü bu yeni ruhanî makamda da iki zıt unsur bir aradadır. Nitekim yumurtlayan papağanın yuvasına, üst dalda yuva yapan karganın yumurtası düşer. Papağan bu iki yumurta için de kuluçkaya yatar ki bu da yeni eriştiği makamdaki ikiliğin sembolüdür. Yani yeni erişilen ilâhî makamda halen zulmet ve nur bir aradadır. Burada papağanın ölümü sembolik olarak madde âleminde mana âlemine geçiştir. Buna tasavvufta manevî doğum denir. Bu âlemde de gün geçtikçe makam sahibi olur ve ruhundaki

ikiliğin doğurduğu nefis mücadelesi, mana âleminde yeniden papağanın ve karganın senlik-benlik konusunda olan sohbeti şeklinde ortaya çıkar. Sohbet sonunda da ikilik makamının terk edilmesi dillendirilir.

6. Mesnevînin Metni:

25b

Dāsītān-ı Tūṭī vü Qargā Te'līf-i 'Alā'ed-dīn

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün

- 1 Seher tur diñle [bu] 'āşık nevāsın
K'ışiden kuş'ar unudur yuvasın
- 2 Gülün kulağına koy 'ışık beyānın
Diler-iseñ ma'āniden tūyasın
- 3 Eger 'āşık degülseñ Merve haqqı
Dağı tūymaduñ insānuñ Şafā'sın
- 4 Kimün kim 'ışık-ıla ülfeti yoqdur
Hayıf kim anı insāndan şayasın
- 5 Baqarsañ 'ışka cān göziyle bu kim
Diliyle vaşf itmez kimse kıyasın
- 6 Virürseñ dü-cihānı 'ışka āzūr
Eger merdān-isañ cāna kıyasın
- 7 Gel ey dünyā seven terk eyle hırşı
Yitilmez nesneye niçe kovarsın
- 8 N'idersin düşirüp zaḥmet çeküben
Şunu kim egri kaquyup gidesin

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

- 9 Bir hikāyet eydeyğm diñle saña
Cān kulağın aç dön benden yaña
- 10 Ger tütarsañ 'aql-ı küllden behre sen
Talasın gavvāş olup bu bahre sen

- 11 Bulasın bunda ma'âniden dürer
Ger degülseñ kendüzinden bî-ħaber
- 12 Ben dilerem 'aql kânını açam
Sözlerümden cevher ü incü saçam
- 13 Fâş idem 'âlemde cevher kânını
Ki işiden yağmalar dükkânını
- 14 Söz içinde saña gösterem mişâl
K'añlayasın bu mişâlden dürlü ħâl
- 15 Ger başiret ehliyisen sen-dahı
Key bilesin bu rümüzü iy aĥî
- 16 Zîre ĥikmet sözidür söyledüğüm
Ĥon-ı rahmetdür seni toyladüğüm
- 17 Âdem-iseñ ehl-i 'irfân olasın
Çün meleksin nite şeytân olasın
- 26a 18 Bilme-misin bunı kim kibr ü menî
Dür ider Ĥâlîk katından âdemi
- 19 Ben ü senlik sen ü benlik neyiçün
Dünye-içün keyil? dirlik neyiçün
- 20 'Âķil olan ĥurı da'vîyi n'ider
Ĥo bu şeytân fitnesin kibri gider
- 21 Da'vîye ma'nî gerekdür iy püser
Var-ısa sende dahı göster hüner
- 22 Yoksa n'içün idesin bî-hüde lâf
Çünki zerdır olımaz buraya bāf
- 23 Gülsitân içre öten bülbül gerek
Bîne-içün ĥuzğuna ĥulgul gerek

- 24 Diñle imdi işbu söze bir mişāl
Ger verirse hilkatünde i'tikāl
- 25 Bir zamānda var-ıdı bir tūtī-ḥāl
Bir ağac budağına qondi der-ḥāl⁶
- 26 Kim ferāgat anda görüp zıkr ide
Gice gündüz Ḥālīk'ına şükr ide
- 27 Yuvasında oturup kıla niyāz
Şükr kıla Ḥālīk'a kış-ıla yaz
- 28 Tatlu dilin depredüp çün söyler ol
Sükker-ile 'ışk adımı toylar ol
- 29 Çün seherde ol söze āgāz ider
Kamu kuşlar ol yaña pervāz ider
- 30 Kulaq urup diñlesin kuşlar sözün
Yavu kıılır bulmaz ayruq kendüzün
- 31 İşiden āvāzını hep kırı yaş
Kamu anuñ 'ışkına indürdi baş
- 32 Didiler kim yā İlähī bunı sen
Āfetüñden şaklayup tütğil esen
- 33 Zire bizüm cānımuza cān kıatar
Şöyle nāzük şöyle-kim şir'in öter
- 34 Toyla gaybuñ honıyıla sen beni
Yuvasında vire dikil rızkıñı
- 26b 35 Kim bu rızkıñ istemege girmeye
İşbu şöhetden bizi yad etmeye
- 36 Çün bu şöhet cān ğidāsından bize
Ten ğidāsın gösterümezüz göze

⁶ Misra sonunda vezin bozulmaktadır.

- 37 Yâ İlâhî şoĥbetimüz dâ'im it
İşbu şevķi göñlümize kâ'im it
- 38 Hâķ Te'âlâ sözlerin kıldı ķabûl
Didi iy ķullarum olmañ siz melûl
- 39 İnse cinne rızķ viren râzıķam
Ben de anuñ şoĥbetine 'âşıķam
- 40 Ben aña rızķın virem ki gitmeye
Bir nefes bu şoĥbeti terk itmeye
- 41 Ger tutasız siz bu şoĥbetde maķâm
Raĥmetüm gözün açup size baķam
- 42 Vireyim tûtîye günde [bir] şeker
Bilmeye ķandan gelür anı beşer
- 43 Hâķ Te'âlâ cün bu sözi söyledi
Bir firişteh getürüp 'arz eyledi
- 44 Kim alam her laĥza cennetden şeker
İledüp tûtî katından bî-ķaber
- 45 Koyubanın kendüsi pinhân⁷ ola
Tûtî şekker bulıban şādân ola
- 46 Kesmeye Hâķ'dan yaña âvâzını
Dâ'imâ aña kıla pervâzını
- 47 Ötdi tûtî bir niçe gün orada
Sâkin olur ķamu ķuşlar yuvada
- 48 'Işķ-ıla yüreklerin hün ideler
Gözleri yaşını Ceyhün ideler
- 49 Tırdı tûtî anda üç kez besledi
Vardı soñra bir yumurda eyledi
- 50 Kûdret-ile anda bir ķarġa meger
Tûtînüñ üstünde ol yuva yapar

⁷ pinhân: penhân (Metinde).

27a

- 51 İrte gice ağduķ ağduķ çağırur
Varur ol da bir yumurda ıoğurur
- 52 Karga çün-kim uçmağa kanat açar
Tıoķınur yumurda aşıağa uğar
- 53 Yatuban tıuıı yuvasına tırur
Anı dağı tıuıı altına alır
- 54 Başar anı müddet olunca tamām
İki yavrı çıķarur şağ u selām
- 55 Biri kara yavırınıñ birisi aķ
Tıuıı eydür Hālık'ıñ emrine baķ
- 56 Ger ne-itsem bunlar olmağa sebeb
Niçe bunlar baña beñzemez 'aceb
- 57 Biri kara biri n'ıçün aķ-durur
Çün yaradan anı ol Hāk'durur
- 58 Hele bunda bir 'aceb Hāk sırrı var
Bilmez anı ille ol Perver-digār
- 59 Bir niçe gün tıuıı besler⁸ yavrusın
Tā ki bildi yavruları kendüsin
- 60 Bir zamāndan řoñra Hāk 'Azrā'ıle
Emr ider kim tıuııñ cānın ala
- 61 Tıuıı çün-kim bildi uş irdi ecel
Zā'il itdi devletini Lem-yezel
- 62 Çarķ-ı zālīm bozdı 'ömri bāęını
Daķdı gāfil boynına tızağını
- 63 Tıuııñ ölüm içini tağladı
Gözlerinden yaş-ıla kan çağladı

⁸ besler: besledi (Metinde).

27b

- 64 Tûtî eydür yavrusına ölse ben
Dünyeden gıtdüm ü kaluñ siz esen⁹
- 65 Ben gidersem Tañrı sizi şaqlasın
Kem nazardan Hâķ Te'âlâ beklesin
- 66 Siz ikiñüz¹⁰ hoş düzenlik idiñüz
Gidicegiz bir yañaya ikiñüz
- 67 Tûtî bunu söyledi vü virdi cān
Kesdi 'ömrî ābını devr ü zamān
- 68 Böyledür bu çarḥ-ı gerdünuñ işi
Çıķışmaz bunuñ-ıla hıç kişi
- 69 Tûtî öldi yavrı qaldılar yetīm
Diñle kim n'itdi bulara ol Kerīm
- 70 Viribidi bunlara sükker müdām
Yiyüp içip tıtdılar anda maķām
- 71 Hâķ Te'âlâ bunlara çün her seḥer
Gönderür eksük eylemez şeker¹¹
- 72 Bir niçe gün ol yuvada tırdılar
Biri tûtî biri karga oldılar
- 73 Tûtî eydür kargaya kim iy aḥī
Benüm anamdan toĝasın sen-daḥı
- 74 Baña tûtî saña kargalık neden
İki dürlü nesne toĝmaz anadan
- 75 Hem daḥı bir dürlü tedbīr iderem
Ki işit-kim saña tefsīr iderem
- 76 Bu-durur fikrüm benüm [kim] her seḥer
Nireden gelir bize qand ü şeker

⁹ Dünyeden gıtdüm ü kaluñ siz esen: Dünyeden gıtdüm siz kaluñ esen (Metinde).

¹⁰ ikiñüz: ikiñüzüz (Metinde).

¹¹ Mısrada hece eksikliği bulunmaktadır.

- 77 Kim-dürür bunı gönderir ‘aceb
 Kañımızdur bu işe olan sebeb
- 78 Hele bunda bir ‘aceb sırr işi var
 Bilmez anı illā ol Perver-digār
- 79 Ol kerāmet kaşga eydür bendedür
 Hem [bu] devlet bu sa‘ādet bendedür
- 80 Boyda ben senden uzunam iy aħı
 Ĥüsn içinde bī-mişālim hem daħı
- 81 Kañadumuñ birisini ger açam
 Giceye dek Mağrib-ilini giçem
- 82 Ağzum açup nāzük ü ter söylerem
 Anuñiçün her seher şekker yirem
- 83 Sen-daħı benümedür hoş geçdüğüñ
 Dört yaña kañat yayuban açduğüñ
- 84 Çünki bende var-durur dürlü hüner
 Tañ-mıdur baña degülse bu şeker
- 85 Tıñı eydür kaşgaya sen kaşgasın
 Anıñ-çün lāf içinde yorgasın
- 28a 86 Tıñı-miseñ sen de iy bī-ħayā
 Beñzeyedyñ baña eyden eyiye
- 87 Görmeyedyñ kendüzüñi kibr-ile
 Ötene-dek benligüñ gelmek dile
- 88 Çünki küllī varlıgun kaşkaradur
 Kaşgasın kim meylüñ uş murdāradur
- 89 Sözleryñde saña beñzer dādı yok
 İşi bu heremlik istidādı yok¹²

¹² bu: budur (Metinde).

- 90 Tûtî degül bellü bil aşluñ senüñ
Bu şekerden yiyemez neslüñ senüñ
- 91 Karga eydür tûtîye iy kibr-liķā
Ben nedānī kişiyem saña beķā
- 92 Gevdede ben bir buçuk sencā olam
Kıdırsañ turuban yüküñ bulam
- 93 Çünkü atam tûtî olsa ya neden
Karga-yıla nisbet itdün beni sen
- 94 Atanuñ şeker yimek-dürür işi
Atasnuñ sırrı olur her kişi
- 95 Baña atamdan kalupdur bu naşîb
Tûtî degül yalıñuz yā 'andelîb
- 96 Ol hümā-yı devlet-i ekber benem
Hüsn içinde kamudan ekşer benem
- 97 Baña karga dime[yesin] iy püser
Yoksa saña virmezem ayruk şeker
- 98 Tûtî eydür kargaya iy nev-civān
Gel berü gel uş eşik uş nerdübān
- 99 Tûtî-isen sen-dahı öt görelüm
Neş'esüñden zevķ-ı şoħbet görelüm
- 100 Ortaya gel kıl ma'anîden beyān
Meclis-i 'irfān içinde ol 'ayān
- 101 Atañ-ıla kimseye faħr eyleme
Her ne sözdür bu sözi ayruk dime
- 102 Çünkü nesne olmaya fazl-ı hüner
Atanuñ fāzıllığı saña n'ider
- 103 Ma'nîsi yok da'vîyi ķo eyleme

- Geçmeyicek sözi hergiz söyleme
- 104 Çünkü fazluñ olmaya hîç urma lâf
Fâzıl olmak kişiye olmaz güzâf
- 105 Gülsitândur bülbül olanuñ yiri
Tûtî olan kişi bulur şekkeri
- 106 Dime-kim baña bu kargalık neden
Çün ikimüz toğmısz bir anadan
- 107 Hâk Te‘âlâ’nuñ bu-durur ‘âdeti
‘Âlem içre böyle kıomış sünneti
- 108 Ne dilerse yaradur bir dâneden
Âdem-ile doğalar bir anadan
- 109 Bitürür bir dâneden ulu ağaç
Neler olur ol ağaçdan gözün aç
- 110 Kim köküdür kimi kaydur kim budak
Kimi yaprak kimi yimiş kara ak
- 111 Kamusunuñ aşı çün bir dânedür
N’içün bunlardan yimiş bî-gânedür¹³
- 112 İşbu söze ger kulak tutar-ısañ
Sen-dağı göster hünerün er-iseñ
- 113 Tûtî gibi tur nevâht eyle seher
Hâk Te‘âlâ birliğinden vir haber
- 114 Kõ bu benlik da‘vîsini itmegil
Lâf uruban kendüzünden gitmegil
- 115 Şol kişi-kim dutdı şan‘at hâmede
Yazdı bu beyti Sikendernâmede
- 116 Servî gibi ser-firâz olmaz kem er

¹³ Mısranın vezni bozuktur.

Ney gibi bağlansa pezîrden kemer

117 Her kişi kim bunda ser-defterdür ol
Bellü bil-kim câhil-i ebterdür ol

118 Uş 'Alâ'e'd-dîn sözi kıldı tamâm
Sen nic'añlar-ısañ aña ve's-selâm

7. Sonuç:

Türk edebiyatında manzûm, mensûr ve manzûm-mensûr karışık olmak üzere pek çok münâzara kaleme alınmıştır. Bu tür eserler, evrendeki ikiliğin (düalizm) birlikte varoluşunun anlatıldığı eserlerdir. İnsanın varlığında da bulunan bu ikiliğin keşfedilmesi ve anlamlandırılması hayatın sırrını keşfetmenin bir yolu olduğundan kadim pek çok din bu konu üzerinde durmuştur. Bu gerçeğin sanatsal bir dille ifade edilmesi de anlatımını kolaylaştırmıştır. İslâm öncesi Türk Edebiyatı'nda ve İslâm'ın kabulünden sonraki Türk Edebiyatı'na bakılacak olursa, hem inançsal açıdan hem edebiyat açısından, Türk kültüründe zıtlıkların bir arada evreni varetteği gerçeği bilinen bir husus olup bunun dillerine ve edebiyatlarına da yansıdığı görülecektir. Makalemize konu olan *Dâsitân-ı Tûtî vü Karga* adlı mesnevîde de Tanrı-evren-insan üçlemesinin birlikteliği ve zıtlıkların bir olmasıyla aslında gerçek bilginin sırrına varılabileceği anlatılmaktadır. Alâeddin Ali Çelebi, bu mesnevîyle Türk-İslâm coğrafyasını asırlarca etkisi altında bırakan ve müslüman kesimin doğayı ve kendini anlamlandırmasında temel felsefesi haline getirdiği vahdet ve kesretin içiçeliği düsturunu işlemiştir. Bunu yaparken de insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren sembolik anlatımlar için kullanılan hayvan figürlerinden faydalanmıştır.

Kaynaklar

Akün, Ö. F. (1950). *Vasi alisi*. İslam Ansiklopedisi, C 1, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Akün, Ö. F. (1989). *Alâeddîn Ali Çelebi*. DİA, C 2, Ankara: TDV Yayınları.

Akün, Ö. F. (2004). *Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Kapı Yayınları.

Beyânî. (2008). *Tezkiretü's-Şu'arâ*. (haz. Aysun Sungurhan Eyduran).
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/>,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10733,metinpdf.pdf?0>, [erişim tarihi:
22.08.2014].

- Bursalı Mehmed Tahir Bey (1972). *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, Haz. A.Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi.
- Bülbül, T. (2009). *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Bülbül, T. (2014), “*Alâaddîn Ali Çelebi*”, Türk Edebiyatı İsimleri Sözlüğü Web Sitesi, <http://www.turkedebiyatuisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2305>, [erişim tarihi: 22.08.2014].
- Canım, R. (2000). *Latîfî, Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsıratü’n-Nuzemâ (İnceleme-Metin)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1938). *Kaygusuz Vizeli Alaeddin Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul: Remzi Kitaphanesi.
- Güzel, A. (2004). *Kaygusuz Abdal*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hümâyunnâme / Beydeba* (1293/1867). Tercüme: Alaeddin Ali b Ali Çelebi, İstanbul: Şevki Bey Matbaası.
- Kayabaşı, B. (1997). *Kaf-zade Fa’izi’in Zübdetü’l-Eş’ar’ı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.
- Kılıç, F. (1994). *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu’arâ (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (2009). *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Haz. Aysun Sungurhan Eydurhan, Kültür Bakanlığı Web Sitesi, e-kitap, Metin B, Ankara, [erişim tarihi: 22.08.2014].
- Kitab-ı Hümâyunnâme. / Beydeba* (1251/1825). çev. Alaeddin Ali, Bulak: Bulak Matbaası.
- Köksal, M. F. (2006). “*Münâzara-Türk Edebiyatı*”, DİA, Cilt: 31, Ankara: TDV Yayınları.
- Levend, Â. S. (1978). *Divan Edebiyatı*, 2.Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Münâzara*. (2004). Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Cilt: 4, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları (TDE).
- Uludağ, S. (2005). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. 2. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.